

TOPRAK MAHSULLERİ
OFİSİNİN
REORGANİZASYONU

T. M. M. O. B.
Ziraat Mühendisleri Odası

TOPRAK MAHSULLERİ
OFİSİNİN
REORGANİZASYONU

1964 AD 726

T. M. M. O. B.
Ziraat Mühendisleri Odası

**TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİNİN
GENEL REORGANİZASYONU**

	<u>Sayfa</u>
I — ÖN SÖZ	5
II — TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİNİN TARİHÇESİ	7
III — TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİNİN BUGÜNKÜ DURUMU	11
1) MEVCUT TESİSLER	11
a) Muhafaza Tesisleri	11
b) Temizleme Tesisleri	11
c) İlâçlama Tesisleri	12
d) Tohum Ayırma Tesisleri	12
e) İmalât Tesisleri	12
f) Araştırma Tesisleri	12
2) İDARİ TEŞKİLÂT	13
a) Merkez Teşkilâtı	13
b) Taşra Teşkilâtı	14
3) SERMAYE DURUMU	15
a) Sabit Sermaye	15
b) Döner Sermaye	15
c) Borçlar ve Alacaklar	15
IV — DIŞ MEMLEKETLERDEKİ BENZER TEŞKİLÂTIN KISACA DURUMU?	16
V — MEMLEKETİN GENEL ZİRAİ DURUMU	16
1) Hububat (Buğday, Arpa, Çavdar, Yulaf, Mısır, Pirinç)	17
2) Bakliyat	20
3) Yağlı Tohumlar	22
4) Afyon Sakızı	22
5) Tohumluk Problemi	24
6) Gübre Problemi	25

2310077546

7) Makinalaşma Problemi	25
8) Yem Problemi	26
VI — GELİŞME İMKÂNLARINA GÖRE OFİSE VERİLMESİ GEREKEN ŞEKİL	27
a) Faaliyet Amacı	27
b) Fiat Himaye Programına Girecek Maddeler	28
1 — Ana Maddeler	28
2 — Yardımcı Maddeler	30
3 — Ham Afyon ve Uyuşturuvcu Maddeler	33
c) Fiat Himaye Programının Uygulanmasında Yardımcı Maddeler	34
VII — TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİNE VERİLECEK YENİ ŞEKLİN UYGULANMASI İÇİN YAPILACAK İŞLER	36
a) Statünün Değiştirilmesi	36
1) İş Mevzuu Bakımından	37
2) İdarî Bağlılık Bakımından	37
3) Sermaye Bakımından	37
4) Muhafaza tesislerini kıymetlendirme bakımından	38
VIII — SONUÇ	39

I — Ö N S Ö Z

Dev adımları ile ilerliyen Batı medeniyeti karşısında Türkiye'nin durumu o hale gelmiş bulunmaktadır ki artık organizasyonlarımızda alınacak palyatif tedbirlerle bu gidişe ayak uydurmanın imkânsız olduğu ve köklü çarelere baş vurulması gerektiği anlaşılmıştır.

İşte bu maksatla yerli ve yabancı bir çok uzmanlar tarafından bütün amme müesseseleri inceden inceye gözden geçirilmekte ve bu arada yeniden kurulması gereken organizasyonların hazırlıkları yapılırken mevcutların ıslâhı yoluna da gidilmektedir.

Odamız sırf bu resmi çalışmalara yardımcı olmak arzusu ile, memleketin ziraat hayatında önemli bir rol oynamak üzere kurulmuş ve fakat, zamanla birçok tesirler altında görevini hakkı ile başaramaz duruma gelmiş olan Toprak Mahsulleri Ofisinin genel reorganizasyonu konusunu ele almış ve şartların elverdiği ölçüde bir çalışma yaparak bu müesseseye yeni bir şekil veren bu tasarvı hazırlamıştır.

Yurdun önemli bir problemi olan Z İ R A A T konusunda dertleri çok yakından bilen bir topluluğun temsilcisi olan Ziraat Mühendisleri Odası, Toprak Mahsulleri Ofisinin çok yakın bir gelecekte memleket ziraatındaki gerçek yerini almış olması ile, çalışmalarının karşılığını göreceğ ve gönül ferahlığı duyacaktır.

T. M. M. O. B.
Ziraat Mühendisleri Odası
Yönetim Kurulu

RAPORU HAZIRLAYANLAR

Ziraat Yüksek Mühendisi

Dr. Eralp OSMAN

Ziraat Yüksek Mühendisi

Ahıpaşaoğlu M. BÜRHANEDDİN

Ziraat Yüksek Mühendisi

Ünver BEKİR

II — TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİNİN TARİHÇESİ :

Birinci Dünya ve İstiklâl Savaşlarından sonra memleketin normal hayata dönen iş kuvveti, bir taraftan imar ve diğer taraftan istihsal alanına yayılmıştı. O devrelerde nüfusumuzun % 90 kadarı çiftçi olduğundan bu iş gücünün büyük bir çoğunluğu tarım işlerinde çalışmaya koyuldu. Aradan geçen 6-7 yıllık devre sonunda bazı tarım maddelerinin istihsalı o dereceye yükseldi ki müstahsil malına iç piyasada alıcı bulamadığı gibi, dünyanın hemen her tarafındaki istihsal bolluğundan ötürü, dış piyasalarda da müşteri temini imkânsızlaştı ve dolayısıyla fiatlar baş döndürücü bir hızla düşmeğe başladı. Örnek olarak aşağıya aldığımız buğday fiatları (Kg/Krş.) o zamanki durumu açıkça göstermektedir.

Tarih	Ankara Borsası		İzmir Borsası		Eskişehir Borsası	
	Sert	Yumuşak	Sert	Yumuşak	Sert	Yumuşak
Ekim/1929		12.40		12.96		12.43
Kasım/1929		11.81		12.30		11.70
Aralık/1929		11.81		11.95		11.36
Nisan/1930		9.76		9.37		12.70
Ekim/1930		5.61		6.42		5.55
Nisan/1931	4.71	4.85	5.35	5.30	4.43	5.67
Ekim/1931	2.28	2.21	3.97	3.67	2.97	2.81

Fiyatların bu şekilde düşüşü ve müteakip yıllarda düşme temayülü göstermesi karşısında hükümet bazı çareler aramak zorunda kaldı. 1932 hasat mevsiminde, Tarım Bakanlığının teklifi üzerine, 1932 tarihinde kabul edilen, hükümetçe Ziraat Bankasına mübayaa ettirilecek buğday hakkındaki 2056 sayılı kanun çıkarıldı.

Fakat, satın alınacak buğdayların teknik şekilde muhafazası ve manipulyasyonda ucuzluk ve kolaylık sağlamak da gerekiyordu. Bu husus için 1933 yılı hasat mevsiminde uygulanmasına başlanmak üzere 11.6.1933 tarihinde kabul edilen silo ve ambarlar hakkındaki 2303 sayılı kanun çıkarılmış, bu suretle memlekette hem silo ve hem de müstahsile değer fiatını buluncaya kadar malını iyi bir şekilde saklamak imkânını veren varant işlemi sağlanmıştı.

Yılların ilerlemesi ile memlekette buğday ziraatının gelişmesi karşısında (1934-1935 kamyanyasında buğday ekilişi, 1930-1931 kampanyasından 400.000 Hektar yani % 15 fazla olmuştur.) Nüfusumuzun çoğunluğunu ilgilendiren bu önemli işin, Ziraat Bankası elile ve bir ek görev şeklinde yürütülmesinin güçlüğü belirmiş, 1938 yılında 3491 sayılı

kanunla, sermayesinin tamamı devlet tarafından sağlanan bir iktisadi devlet teşekkülü olarak «TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ» kurulmuş, afyon ve uyuşturucu maddeler tekeli yürütmek görevi de bu müesseseye verilmiştir.

Kuruluşunun tamamlanamadığı kısa bir devre sonunda (1939 yılı sonlarında) ikinci dünya savaşının başlaması üzerine Ofis, bir taraftan asli görevi olan müstahsili koruma işine devam ederken, diğer taraftan da ihdas edilen «Toprak Mahsulleri Vergisi» nin aynı tahsili ve bunun yanında da ordu ve memleket iagesi işleriyle de tanzif edilmiştir. Bu arada kuruluş kanununun 3. maddesine dayanılarak arpa, yulaf, çavdar, pirinç ve mısır Ofisin devamlı iştiğal konularına katılmıştır.

Yine savaş yıllarında yürürlüğe konulan «Millî Korunma Kanunu» ndan faydalanılarak zaman zaman, bazı baklagiller (Fasulye, nohut, mercimek, yonca tohumu), kahve, kavurma ve yağ imâlî; yem ve et-balık endüstrisinin kurulması işleri de, geçici görev şeklinde Ofise verilmiştir.

Diğer taraftan memlekette, bazı, iş alanının canlandırılıp harekete geçirilmesinde örnek olmak üzere, Azmı Millî Değirmencilik, Güneş Sigorta, Gima, Yem Sanayii, Jüt İpliği Anonim Şirketlerine ortak olan Ofis, taahhüt ettiği iştiğal payı olan 11.250.000 liradan 9.840.330 lirasını yatırmış ve yarıca hükümetçe sağlanan dış krediden Konya'da 150 ton günlük kapasitede bir un değirmeni kurmuş bulunmaktadır.

Gerek iştiğal konusuna giren maddelerin artması ve iage görevi gerekse zaman zaman verilmiş olan çeşitli geçici işler Ofisin teşkilât bakımından büyük ölçüde genişleme zorunluluğunu doğurmuş, bu arada küçümsenmeyecek politik tesirler, bu gelişmeyi büsbütün artırmıştır. Ezcümle yurdun bazı yerlerinde lüzum ve ihtiyaç olmadığı halde alım ve satış merkezleri açılmış ve bazı mahallerde de (Karadeniz bölgesi gibi) Ofisçe yapılması mümkün ve gereken satış işleri, buralarda Ofisin merkezleri bulunmasına rağmen, önemli hiç bir gerekçeye dayanmadan başka teşekküle verilmiştir.

Bir taraftan yukarıda bahsedilen lüzumsuz tesir ve baskılar ve diğer taraftan memleketin ziraat politikasının uygulanmasıyla ancak çok uzaktan ilgili bulunan Ticaret Bakanlığına bağlı olarak işleyişi neticesinde Toprak Mahsulleri Ofisi, 2. Dünya Savaşının bitiminden bu yana, kupkuru ticarî bir zihniyetin hâkimiyeti altında hemen hemen bir «İAŞE BÜROSU» halinde çalıştırılmış ve bundan ötürü de kuruluş kanununda belirtilen görevlerin bir kısmını hiç yapmamış, bir kısmını da maa- lesef noksan yapmıştır.

Ezcümle :

a) Hububat himaye fiatlarının tesbitinde cihan pazarlarındaki fiat- ların karine ittihaz edilmesi gerekirken (3491 Sayılı Kanun, madde 2.

fıkra A) bu husus ekseriya dikkat nazarına alınmamış ve yersiz fiat artırmaları cihetine gidilmiştir. Bu yanlış fiat politikası ilk bakışta istih-sali kamçılایıcı bir unsur olarak ele alınmışsa da diğer maddeler kon-joktüründeki nisbetsiz yükselişlerden ötürü müstahsilin aleyhine bir netice vermiştir.

Bunun bir sonucu olarak fiatları yanlış tesbit edilen makarnalık buğdaylarımız, ticarî zihniyete bağlı kalınarak, zarar etmemek kaygusiy-le satılamıyarak dahilde fuzuli yere harcanmış ; arada bir yapılan «kap—kaç» şeklindeki ihraç hamleleri de başarısız kalmıştır.

Ofisteki bu ticarî zihniyet hatta o şekil almıştır ki, müessese Ame-rika'nın P.L. 480 Sayılı kanuna göre ithal ettiği buğdayları dahilde da-ha yüksek fiatla satarak kâr ettiğini görünce dahil alımların düşük ol-ması ve dolayısıyla istihsalin azalması temenni dahi edilmiştir.

b) Memlekette gelişi güzel bir şekilde yetiştirilen hububatın, takip edilecek uygun himaye fiatı sistemile, mahdud nev'ilere ircaı ve dış piya-salarda sürümünü sağlama işi (3491 Sayılı kanun, madde 2 fıkra D ve E) yani kısaca standardizasyon konusu, yine aynı ticarî görüş dolayı-siyle, layikile ele alınmamış ve bu alanda ilerleme sağlanamamıştır. Bundan ötürü de zaman zaman ihtiyaç fazlası olan bir kısım hububatın dış piyasalarda cazip fiatla müşteri bulması çok güç ve hatta imkânsız olmuştur ve olmaktadır.

Standardizasyon sağlanamaması Ofisin, kanunî görvelerinden biri olan VARANT MUAMELESİNE (3491 Sayılı Kanun, Madde 5) girişme-sine engel olmuş; bu yüzden de yıllardan beri ve halâ, boş duran modern muhafaza tesisleri karşısında memleket hububatının büyük bir kısmı çok ilkel usullerle saklanma durumunda kalarak her yıl millî servetin azım-sanmıyacak bir kısmının bozulmak ve haşereler tarafından tahrip edil-mek suretiyle heba olmasına sebebiyet verilmiş ve halen dahi verilmek-tedir.

c) Çok geri bir durumda olan ve sık sık problem olarak ortaya atı-lan ekmek imali konusu, kuruluş kanununda Ofise vazife şeklinde veril-miş olmasına rağmen (3491 Sayılı kanun, madde 4) yine sırf mali endi-selere bağlı kalınarak, Ofisce ele alınamamış ve bu yüzden, hattâ büyük şehirlerimizde dahi ekmeklerimiz ve ekmekçiliğimiz iptidailikten kurtu-lamamıştır.

Yukarıdan beri tarihi seyrini kısaca incelediğimiz bu müessesenin faaliyeti hakkında da bazı bilgilerin verilmesi yerinde olacaktır.

Bu maksatla Toprak Mahsulleri Ofisinin, memleketin yıllar içinde değişen ekiliş ve istihsal durumlarına göre, çalışmalarını gösteren aşağı-daki cetvel düzenlenmiştir. (Cetvel 1)

CETVEL 1

Yıllar	Hububat Alımları Ton	Hububat Satışları		Hububat İthalatı Ton	Ham Afyon Sakızı Alımları Kg.	Ham Afyon Sakızı Dış Satışları Kg.	Bakliyat Alımları Ton
		İç satış Ton	Dış Satış Ton				
1938	121.633	6.579	10.000	—	151.377	111.881	—
1939	194.170	102.865	12.256	—	192.247	314.162	—
1940	203.398	297.358	51.950	—	233.515	338.764	—
1941	717.200	737.753	—	—	288.671	199.752	5.513
1942	777.499	607.393	—	—	115.147	220.678	5.594
1943	606.224	584.924	—	43.674	127.936	117.174	16.579
1944	1.375.925	734.894	600	—	110.507	88.017	35.288
1945	584.026	837.464	27.079	—	104.920	162.005	9.124
1946	890.618	809.301	207.612	—	163.799	198.145	5.643
1947	634.908	598.316	286.610	—	306.450	209.031	3.385
1948	713.562	456.589	15.000	9.307	376.920	228.214	7.630
1949	68.558	643.873	—	187.840	9.661	158.863	5.873
1950	535.300	428.660	—	158.932	183.767	226.165	433
1951	1.085.197	467.233	167.505	103.310	361.267	171.882	—
1952	1.611.890	504.755	101.161	—	466.334	166.820	—
1953	1.912.014	625.192	880.450	—	321.235	166.399	—
1954	636.183	976.131	1.058.992	6.069	70.864	210.881	165
1955	1.198.648	931.324	266.392	467.064	221.632	295.514	435
1956	511.797	1.094.309	350.234	253.149	278.233	274.436	379
1957	924.840	1.161.357	—	773.706	48.737	200.924	4.157
1958	1.255.789	742.466	160.311	295.392	161.780	207.345	1.153
1959	620.218	978.894	622.626	—	176.407	170.560	1.766
1960	581.186	928.923	52.516	415.025	364.814	102.960	162
1961	52.634	1.008.653	—	946.336	181.528	—	—

III — TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİNİN BUGÜNKÜ DURUMU

1) MEVCUT TESİSLER :

a.) MUHAFAZA TESİSLERİ :

Birinci ve İkinci Cihan Savaşlarından sonra bütün dünyada gelişmekte olan hayat standardına göre gerek sınıflı kalkınma ve gerekse ziraat sahadaki ilerlemelere muvazi olarak memleketimizde de gelişmeler kaydedilmiş, bilhassa ziraat mahsullerinin istihsal artışı kaydetmesi, Toprak Mahsulleri Ofisi de kuruluş kanunundaki vazifelerini yerine getirmesi için, müstahsili koruma ödevini lâyikile yapma yönünden, aynı zamanda gündün güne artan ziraat istihsale muvazi olarak satın alacağı hububatı teknik şekilde muhafaza gayesi ile, depolama imkânlarını hızla arttırmağa gayret etmiştir. Artık eski tiplerdeki depo yapımı durdurulmuş; yeniden yapılan depoları betonarme ve çelik silolar teşkil etmiş, geçmiş yıllarda yapılmış ambarlar da mekanize edilme yoluna gidilmiştir.

Kısa bir müddet evvel ancak bir kaç yüzbin ton hububat alabilecek kapasitede depolara sahip olan Toprak Mahsulleri Ofisi bugün ziraat mahsulünün istihsal artışı karşısında, gerek ufki ve gerekse şakulî depolama yapabilen, teknik muhafaza tesislerine sahiptir. Aşağıdaki detaylı tablo tetkik edilecek olursa bu miktarın yuvarlak hesap 1.800.000 ton ve bu tesislerin memleket sathına Ofisin ihtiyacını hemen karşılayabilecek bir şekilde yayılmış olduğu görülür.

Silolar			Kargir Depolar		Ahşap Depolar			Çelik Depolar			
Beton	Ahşap	Çelik	Beton	Kargir	Ambar	Hangar	Salag	Eski tip	Fr. Tipi	P.Ç.H.	Ç. Tank
396.900	10.000	490.000	19.000	201.000	28.000	14.000	9.000	25.000	72.000	455.000	95.220
		896.900		220.180			51.000				647.220

TOPLAM 1.815.300

b) TEMİZLEME TESİSLERİ :

Ziraat mahsullerinin istihsal artışı karşısında Toprak Mahsulleri Ofisine düşen vazifelerin daha teknik şekilde ifası gerekmekte, bilhassa yapılacak ihracat bakımından gerek hububatın alınıp depolanmasında ve

gerekse toplama merkezlerinde, malın alınıp depolanma ve muhafazası kadar önem kazanan temizleme işlerinin tahakkuku için, temizleme cihazları kurulmuştur. Bugünkü durumu ile Ofis 87 mahalde 2920 ton/saat kapasitede temizleme imkânına sahiptir. Ayrıca şunu belirtmek yerinde olur ki Ofis her an muhafazaya muvazi olarak gerek çelik silolarda ve gerekse beton silolarda kaba temizleme yapabilir.

c) *İLÂÇLAMA TESİSLERİ* :

Ziraî mahsulleri almak ve onları yalnız temizleyerek depolamakla işlerin bitmeyeceği tabiidir. Teknik şartlara haiz depoları daha fazla istifadeli hale sokmak, icabında mahsülün uzun müddet depolarda kalacağı düşünülerek bu müddet içersinde bozulmamalarını temin etmek bakımından Ofis, muhafaza tesislerine ilâçlama cihazları koymuş bulunmaktadır.

d) *TOHUM AYIRMA TESİSLERİ* :

1938 yılında Toprak Mahsulleri Ofisi kurulurken ve hatta daha önceki yıllarda, muhafaza maksadile silolar yapılırken, ileride tesisleri çalıştıracak teşekkülün, müstahsilin tohum ihtiyacını da kısmen karşılama vazifesini yükleneyeceği haklı olarak düşünülmüş ve bu maksatla da, gerek ilk zamanlarda ve gerekse ikinci dünya savaşından sonra yapılmış olan modern tesislerde tohum ayırma cihazlarının konulmasına dikkat edilmiştir. Halen Toprak Mahsulleri Ofisi 8 mahalde 19 ton/saat kapasiteli tohum ayırma tesislerine sahip olup, memleket müstahsilinin tohumluğunu sağlamakta küçümsenmeyecek bir rol oynayabilecek durumdadır.

e) *İMALÂT TESİSLERİ* :

Toprak Mahsulleri Ofisi, kuruluş kanununda açıklandığı üzere, Ticaret Bakanlığının oluru ile, lüzum göreceği yerlerde un ve ekmek fabrikaları kurmak, satın almak ve işletmekle ve her nevi un mamulleri sanayii işleri ile meşgul olmak vazifeleri meyanında olduğu cihetle, bu cümleden olmak üzere Aksaray'da günlük kapasitesi 110 ton olan Azmî Millî değirmenine ortak bulunmakta, ayrıca son yıllarda dış memleketlerden alınan yardımlarla kurduğu günlük kapasitesi 150 ton olan Horozlu (Konya) un fabrikasını da bizzat işletmektedir.

Her iki un fabrikasında imal ettiği unlarla memleket değirmenciliğinde hem örnek olmakta ve hemde müstehlik zümreyi fiat artışı karşısında kısmen koruma vazifesini yapmaktadır.

f) *ARAŞTIRMA TESİSLERİ* :

Ziraî ürünlerimizin en önemlilerinden bazıları ile çok yakından ilgilenen, kuruluş kanununa göre ziraî istihsalin bazı şubelerine yön vere-

bilecek durumda olan Toprak Mahsulleri Ofisinin, bu mahsullerle ilmi olarak alâkalanması pek tabiidir. Bu maksatla bir taraftan Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesinin ilgili bölümleri (Ziraat Teknolojisi, Endüstri Bitkileri - Afyon Sakızı Konusu, Bitki Hastalıkları Kursüleri); diğeri taraftan Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi (Ziraat Teknoloji Kursüsü) ile sıkı bir iş birliği halinde çalışmakta ve hem yurdun muhtelif yerlerinde yetişen ve hemde Toprak Mahsulleri Ofisince satın alınan ürünlerin her türlü vasıflarını tesbit etmekte ve hatta değirmen ve fırıncılara yol gösterecek mahiyette ekmekçilik üzerinde de çalışmaktadır. Bu cümleden olmak üzere Ofis halen iki büyük laboratuvara sahiptir. Bunlardan biri Ankara'da Hububat Araştırma ve Teknoloji Laboratuvarı, diğeri de İstanbul'da bulunan Afyon işleri laboratuvarıdır.

2) İDARİ TEŞKİLAT :

Toprak Mahsulleri Ofisi ilk zamanlarda, Ziraat Bankasının mahdut kadrolu bir servisi halinde, 1932 yılında yürürlüğe giren kanunla, müstahsili ve onun ürünlerini korumakla işe başlamıştır. Memleket çapında bir davanın halli zorunluluğu, bu ödevin Ziraat Bankasından alınarak, müstakil bir teşekküle devrini gerektirdi. Yirmi beş yıla yakın bir zamandanberi, tarihçesinde de açıklandığı üzere, gösterdiği geniş faaliyet sahasında Ofis, 9 bölgeye ayrılan teşkilâtı ile; Ajans Müdürlükleri ve ekip şeflikleri halinde çalışmaktadır.

a) MERKEZ TEŞKİLATI :

Müdürler Kurulu
Genel Müdür
Genel Müdür Muavinleri
Savunma Sekreterliği
Tetkik ve İstisare Kurulu Başkanlığı
Teftiş Heyeti Başkanlığı
Hukuk Müşavirliği
Genel Muhasebe Müdürlüğü
Merkez Muhasebe Müdürlüğü
Zat İşleri Müdürlüğü
Satış Müdürlüğü
Alım ve Muhafaza Müdürlüğü
Nakliyat Müdürlüğü
Afyon Müdürlüğü
Dosya ve Genel Muhaberat Müdürlüğü
Enformasyon, İstatistik ve Neşriyat Müdürlüğü
Sosyal İşler Müdürlüğü
Malzeme Müdürlüğü

Fen İşleri Müdürlüğü

Daire Müdürlüğü,

Şeklinde iş taksimi yapılmış olup, her şube müdürlüğünün izahnamesinde açıklandığı esaslar dahilinde işler yürütülmektedir.

b) TAŞRA TEŞKİLÂTI :

b a) Genel Müdürlüğe bağlı dokuz bölge müdürlüğü vardır. (İstanbul, İzmir, Afyon, Ankara, Konya, İskenderun, Samsun, Erzurum, Diyarbakır.) (Harita 1)

Her bölge müdürlüğü, bölge müdürleri statüsüne göre işlerini yürütür. Tetkik ve İstisare Kurulu ile Teftiş Hey'eti hariç; merkez şube müdürlerine muvazi olarak işleri yürütmek üzere servis şeflikleri teşekkül ettirilmiştir. Ayrıca bölge müdürüne bağlı hububat tekniğinden anlayan Teknik Kontrolör ve hesap işlerini kontrol eden Hesap Kontrolörleri (Her bölgenin iş kapasitesine göre) vardır.

bb) ŞUBE MÜDÜRLÜKLERİ :

1 — Doğrudan doğruya Genel Müdürlüğe bağlı olan İstanbul Malzeme Şube Müdürlüğü ve İstanbul Afyon İşletmesi Şube Müdürlüğü.

2 — Bölge Müdürlüklerine bağlı olan Şube Müdürlükleri (Trabzon, İstanbul, Tekirdağ, Ankara, Yerköy, Mersin) vardır. Bunlar da yine Bölge Müdürlükleri tarafından sevk ve idare edilir, aynı zamanda kontrolleri altındadır. Bu şubeler diğer iş yerlerinden daha fazla bir iş kapasitesine sahip olması yönünden ayrı olarak teşkil edilmiştir.

bc) AJANS MÜDÜRLÜKLERİ VE EKİP ŞEFLİKLERİ :

Her yılki alım ve satış faaliyetlerine göre, alım kampanyasından önce Bakanlar Kurulu kararı ile Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü, istihsal durumu göz önünde bulundurularak lüzumu kadar alım ve satış merkezlerini faaliyete geçirir. Bunlardan daimî vazife görenler ajans müdürlükleridir.

Bir de muayyen bir zaman için faaliyete geçirilip (5-6 ay gibi), tekrar kapatılan iş yerleri vardır ki, bunlar ekip şeflikleri namı altında iş görürler.

Gerek ajans müdürlükleri ve gerekse ekip şeflikleri bağlı bulunduğu bölgelerin kontrolü altında sevk ve idare edilir.

Ofis kurulduğundan beri iş icaplarına uygun olarak muhtelif yıllarda, değişik adette ajans ve ekip şeflikleri ile faaliyet göstermiştir, 1962/1963 kampanyasında 6 adet şube müdürlüğü 232 adet ajans müdürlüğü ve 39 adet ekip şefliği halinde çalışmaktadır. (Şema 1)

3) *SERMAYE DURUMU* :

Kuruluşundaki konjoktür ve iş kapasitesi dikkat nazarına alınarak Ofisin sermayesi 1938 yılında 16.000.000 TL. olarak tesbit edilmiş ise de bilâhare hem iş hacminin büyük ölçüde çoğalması, konjoktürün değişmesi ve hemde bir çok muhafaza tesislerinin yapılması dolayısıyla bu sermaye miktarı zaman zaman çoğaltılmış ve bugün 600.000.000 TL. ya yükseltilmiş bulunmaktadır.

a) *SABİT SERMAYE* :

Toprak Mahsulleri Ofisinin sabit sermayesi elinde bulunan tesislerin kıymetidir. Ve bu kıymet 449.000.000 TL. (Tesislerin bugünkü kıymeti)

91.000.000 TL. (Amortisman bedeli olmak üzere) 540.000.000 TL. dır.

b) *DÖNER SERMAYE* :

Bu kadar büyük bir müessesenin elinde yapacağı işe göre bir miktarda döner sermaye bulunması tabii ve zarurî isede; bugün için Toprak Mahsulleri Ofisinin böyle bir sermayesi yoktur. Ancak kredi kaynaklarından istifade etmektedir. Bunlara ilâveten Ofis halen elinde bulunan 578.000.000 TL. hububat ve afyon sakızı stoklarının satışından sağladığı paraları da kullanabilmektedir.

c) *BORÇLAR VE ALACAKLAR* :

Geniş bir şekilde faaliyet gösteren Toprak Mahsulleri Ofisinin alacakları ve borçları da bulunması tabiidir. Ofisin bugünkü alacaklarını iki gurupta mütalâa edebiliriz.

1 — Tahsili mümkün olan alacakları : askerî satışların karşılığı ile bazı teşekküllerin borçları teşkil etmekte ve halen 66.000.000 TL. baliğ olmaktadır.

2 — Ayrıca tahsili güç ve bazıları da meşkûk olan ve büyük bir kısmı Millî Savunma Bakanlığı ile, tohumluk satışının borçlarını teşkil eden 345.000.000 TL. daha alacağı vardır.

Toprak Mahsulleri Ofisinin borçları ise üç bölümde özetlenebilir.

Bunlardan biri 1962/1963 kampanyasında tasfiyesi zarurî olan 578.000.000 TL., ikincisi kredili borçları teşkil eden 77.000.000 TL. ve üçüncüsü ise konsolidasyona tabi 319.000.000 TL. ve diğer müteferrik borçlarıyla birlikte cem'an 1.074.000.000 TL. dır.

Yukarda açıklandığı gibi Toprak Mahsulleri Ofisi bugün büyük bir

malî güçlük içinde bulunmaktadır.

IV — DIŞ MEMLEKETLERDEKİ BENZER TEŞKİLÂTIN KISA DURUMU :

Yapılış ve iklim şartlarına bağlı olarak, dünya yüzündeki gelişmiş veya gelişmekte olan memleketlerin bir çoğunda toprak ürünlerinin bazıları ön plânda tutulmuş, bu maddelerin istihallerinin artırılması veya hiç değilse azalmaması için çeşitli yollara baş vurularak değişik tedbirler alınmış ve halende alınmaktadır.

Toprak ürünleri arasında ise canlıların beslenmesi bakımından en önemli sayılan bir kısım hububat (başta buğday olmak üzere) hükümetlerin himaye programlarında mevki almıştır. Bu meyanda, Toprak Mahsulleri Ofisinin yapmakta olduğu görevi yerine getirmek üzere Amerika Birleşik Devletlerinde *Commodity Credit Corporation* (C C C), Kanada'da *The Canadian Wheat Board*, Arjantin'de *Instituto Nacional Granos y Elevadores* (I N G E), Batı Almanya'da *Einfuhr und Vorratstelle Für Getreide und Futtermittel*, Fransa'da *L'Office National Interprofessionnel des Cereals* (O N I C), İtalya'da *Federazione Italiana dei Consorzi Agrari* (Federconsorzi), İspanya'da *Servicio Nacional del Trigo* (S N T), Norveç'te *Staten Kornforetting* ve İsviçre'de *Administration Federal des Blés* Müesseseleri kurulmuş bulunmaktadır. Bunlardan Norveç ve Arjantindekiler hükümet murakabesi altında olmak üzere bağımsız, İsviçredeki müessese Maliye Bakanlığına ve diğer memleketlerdeki ise doğrudan doğruya Tarım Bakanlığına bağlı birer teşekkül olarak çalışmaktadır.

V — MEMLEKETİN GENEL ZİRAİ DURUMU :

Birinci dünya savaşından bu yana nüfusun büyük bir çoğunluğunun ziraat ile uğraşması dolayısıyla (1960 nüfusunun % 68,3 köylü teşkil etmektedir.) Türkiyenin ekonomisi sanayiden ziyade ziraata dayanmaktadır. Nitekim bugün dahi ihracatımızın % 80 nin tarım ürünlerine dayanması bunun başlıca delilidir. Son yıllardaki endüstrileşme hamlelerine rağmen memleketin tabii yapılışı ve yüzyılların doğurduğu gelenek ve nihayet dünya memleketlerinin çoğundaki inkişaf seyri, Türkiyenin geleceğinin ziraata dayanacağını ve ziraat alanında uygun bir gelişme seviyesi sağlanmadıkça endüstri yolunda atılacak esaslı adımların devamlı ve verimli olamayacağını göstermektedir.

Halen 24 milyon hektarlık bir arazide (Çayır, mer'a, bağ ve bahçe, orman hariç) ziraat yapılmasına rağmen, aşağıda kısmen detaylı yapılan incelemeden de anlaşılacağı üzere, ikinci dünya savaşından bu yana

ziraî istihsaldeki gelişmemiz yıllık ortalama % 2,5-3 raddesinde olması dolayısıyla bütün çabalamalara rağmen endüstrileşme yolunda arzulan inkişaf sağlanamamıştır.

Şimdi millî gelir ve tarım bakımından önemli olan bazı ürünlerimizin durumuna bir göz atabiliriz.

1 — *Hububat (Buğday, arpa, çavdar, yulaf, mısır, pirinç) :*

1940—1960 yılları arasındaki hububat ekiliş, istihsal ve randımanı tetkik edildiğinde, genel olarak bir artış görülür. Bu artış rakamların tetkikinden de anlaşılacağı üzere, daha ziyade yeni arazinin kütür altına alınmasındandır. Yeni araziye sürüp ekmek daha fazla istihsal için kolay bir usuldür. İstihsalde fazla artış sağlamak, mevcut arazide daha iyi ziraat yapmak ve hayvan yetiştirmekle olur. Bugün için memleketimizde müstahsil tarafından bu iş layikile yürütülememektedir.

Nitekim, 1940-1960 yılları arasında hektara verim ilerlemiş memleketlerdekine kıyasla hemen hemen çok cüz'i bir artış gösterir ki bu da hakikî mana da istihsalin artmadığına daha doğrusu ziraatte bir gelişme olmadığına delildir. Verim aynı seviyede kalırsa, ekilen arazinin leh-te artış kaydetmeyişi, yıllık nüfus artışları karşısında son yıllarda olduğu üzere besleme zorluklarını ortaya çıkaracağı tabiidir. (Cetvel 2)

CETVEL 2
HUBUBAT EKİLİŞ İSTİHSAL VE RANDIMANLARI
E K İ L İ Ş H E K T A R

Yıllar	Buğday	Arpa	Çavdar	Yulaf	Mısır	Darı	Pirinç
1940	4.381.420	2.092.789	463.808	394.055	509.990	67.640	26.063
1941	4.394.073	2.037.103	489.659	366.995	502.210	67.700	41.206
1942	4.369.455	1.931.576	446.392	347.246	633.467	90.772	26.500
1943	3.502.204	1.490.329	380.661	287.412	627.048	93.953	24.759
1944	3.740.452	1.655.127	378.619	262.084	577.914	75.190	15.365
1945	3.742.006	1.625.410	399.917	260.660	510.071	64.134	18.129
1946	3.830.504	1.735.996	402.166	272.094	565.551	68.718	18.158
1947	4.176.913	1.804.726	436.150	269.781	534.637	62.945	24.095
1948	4.538.190	1.828.240	453.368	274.899	534.938	65.968	25.656
1949	4.007.810	1.758.719	422.763	293.658	600.579	73.862	26.376
1950	4.477.191	1.901.910	487.536	302.376	593.161	82.539	24.125
1951	4.789.800	2.059.400	515.800	308.400	623.000	69.400	30.300
1952	5.400.000	2.312.000	587.000	356.000	642.000	76.000	49.000
1953	6.410.000	2.437.000	648.800	319.700	620.900	82.800	50.000
1954	6.405.000	2.500.000	613.000	348.000	720.000	79.000	46.500

Yıllar	Buğday	Arpa	Çavdar	Yulaf	Mısır	Darı	Pirinç
1955	7.060.000	2.640.000	641.000	369.000	706.000	79.000	28.700
1956	7.335.000	2.612.000	642.000	372.000	721.000	76.600	42.000
1957	7.157.000	2.630.000	655.000	384.000	709.000	70.000	70.000
1958	7.450.000	2.700.000	665.000	389.000	690.000	60.500	59.000
1959	7.535.000	2.750.000	657.000	410.000	700.000	58.500	45.000
1960	7.700.000	2.836.000	670.000	430.000	695.000	52.000	42.500

İSTİHSAL (TON)

Yıllar	Buğday	Arpa	Çavdar	Yulaf	Mısır	Darı	Pirinç
1940	4.067.950	2.249.314	481.854	327.596	757.309	75.293	62.794
1941	3.483.147	1.758.246	342.254	263.496	647.467	62.107	55.824
1942	4.263.282	2.164.781	415.170	321.851	852.828	84.744	60.473
1943	3.509.507	1.665.322	344.370	264.251	874.265	89.574	59.586
1944	3.148.396	1.403.049	336.367	185.675	508.296	62.137	27.024
1945	2.189.318	934.309	225.981	121.546	294.739	46.425	32.482
1946	3.648.383	1.653.592	442.218	230.337	594.838	60.216	40.498
1947	3.245.904	1.511.752	348.352	175.653	530.790	59.348	55.043
1948	4.867.093	2.167.396	513.759	325.157	695.651	82.434	59.709
1949	2.516.523	1.246.536	274.333	235.524	724.479	68.618	57.691
1950	3.871.926	2.047.018	442.879	315.601	627.987	89.172	51.358
1951	5.600.000	2.700.000	600.000	350.000	850.000	70.000	65.000
1952	6.447.000	3.189.000	670.000	405.000	837.000	78.000	95.000
1953	8.000.000	3.640.000	730.000	415.800	759.700	102.700	108.700
1954	4.900.000	2.400.000	440.000	325.000	914.000	88.000	110.000
1955	6.900.000	2.985.000	650.000	356.000	855.000	92.000	61.000
1956	6.400.000	2.900.000	566.000	382.000	858.000	74.000	92.000
1957	8.300.000	3.650.000	700.000	475.000	750.000	70.000	115.000
1958	8.550.000	3.600.000	780.000	480.000	900.000	65.000	119.000
1959	7.852.000	3.300.000	665.000	479.000	1.000.000	56.000	92.000
1960	8.450.000	3.700.000	700.000	530.000	1.090.000	57.000	110.000

RANDIMAN (Kg./Hektar)

Yıllar	Buğday	Arpa	Çavdar	Yulaf	Mısır	Darı	Pirinç
1940	928	1.074	1.061	831	1.485	1.113	2.409
1941	792	863	698	718	1.289	917	1.355
1942	975	1.112	930	927	1.346	929	2.282
1943	1.002	1.117	904	919	1.394	953	2.407

Yıllar	Buğday	Arpa	Çavdar	Yulaf	Mısır	Darı	Pirinç
1944	841	857	889	708	880	826	1.759
1945	585	575	558	466	578	723	1.792
1946	952	953	1.114	817	1.052	876	2.230
1947	777	838	799	725	993	943	2.284
1948	1.086	1.186	1.133	1.183	1.300	1.250	2.327
1949	628	709	649	802	1.206	929	2.187
1950	864	1.076	908	1.043	1.058	1.080	2.128
1951	1.169	1.301	1.163	1.135	1.364	1.008	2.145
1952	1.194	1.379	1.141	1.138	1.304	1.026	1.939
1953	1.248	1.494	1.125	1.301	1.224	1.240	2.174
1954	765	960	718	934	1.269	1.114	2.366
1955	977	1.131	1.014	965	1.211	1.164	2.125
1956	872	1.110	881	1.026	1.190	966	2.190
1957	1.159	1.387	1.068	1.236	1.057	1.000	1.642
1958	1.147	1.333	1.172	1.233	1.304	1.074	2.016
1959	1.042	1.200	1.012	1.168	1.428	957	2.044
1960	1.097	1.304	1.044	1.232	1.568	1.096	2.588

Gerek entansif ve gerekse ekstansif ziraat yapan bir çok memleketlerde verim yıllar içerisinde bir hayli yükselmiş ve bugün komşu memleketlerimizde dahi bizimkilerle kıyaslanamayacak derecede yüksek bir seviyeye çıkarılmıştır.

Türkiye topraklarının asırlardan beri tarım altında bulunmuş olması keyfiyeti verimin artmaması için bir sebep olarak ileriye sürülmemelidir. Nitekim meselâ bize benzer durumda olan Macaristan, İtalya ve Bulgaristan bu bakımdan bir hayli ileridedir. Aşağıda verilen rakamlar memleketimizin hububatta verim bakımından bazı memleketlerle kıyaslandırılmasını göstermektedir.

BAZI MEMLEKETLERDE HUBUBAT VERİMİ

(1960 — 1961 Kg/Dek.)

	Buğday	Arpa	Çavdar	Yulaf	Mısır	Çeltik
A. B. D.	176	166	123	136	335	384
İtalya	149	107	149	106	321	481
Macaristan	168	194	118	144	250	162
Bulgaristan	190	210	105	121	237	337
Türkiye	110	130	104	123	157	431

Hububatta müstahsil için büyük masraf ve emek harcamasını icap

ettirmiyen bazı tedbirlerle verimin bir hayli yükseltilmesi kabildir. Bu tedbirleri tohumluk, küçük ve uygun ziraat aletleri ve zararlılarla mücadele şeklinde isimlendirebiliriz. Bunun yanında bazı yatırımları icap ettiren uygun vasıfta gübre kullanılması ve rantabl olan yerlerde de sulama işinin ele alınması da zikredilmelidir.

2 — B A K L İ Y A T :

Genel anlamı ile ziraat için bakliyat, bir çok şeyler ifade etmesine ve bakliyat namı altında hayli ürün çeşitleri bulunmasına rağmen, memleketimiz ziraatında bugün bakliyat ekseriyetle ara nebatı olarak ekilmekte ve düzensiz olan piyasa durumuna göre de sık sık tahavvüller göstermektedir.

Aşağıdaki istatistik bilgileri tetkik edilirse hububatta olduğu gibi bakliyatta da istihsal artışının ancak ekiliş sahasındaki artışa paralel gittiği ve fakat verim bakımından bu yirmi yıl içerisinde kayde değer bir artış olmadığı görülmekle, bakliyat ziraatında her hangi bir gelişme olmadığı anlaşılmaktadır. (Cedvel. 3)

Halbuki baklagiller, hem insan ve hayvan gıdasını teşkil eder ve hemde, bunun kadar önemli olmak üzere, toprağın ıslâhı ve bizatihî beslenmesi konusunda çok büyük rol sahibidir. Bundan ötürüdür ki Şeker Şirketinin pancar ziraatında baklagillere bir yer verilmesi konusundaki çabaları, memleket ziraatı yönünden şükranla karşılanması gereken bir husustur.

Cetvel : 3

BAKLIYAT EKİLİŞİ İSTİHSAL VE RANDIMANLARI

Yıllar	NOHUT			FASULYE			MERCİMEK			FİĞ		
	Ekiliş	İstihsal	Verim	Ekiliş	İstihsal	Verim	Ekiliş	İstihsal	Verim	Ekiliş	İstihsal	Verim
	Hektar	Ton	Kg/Hek	Hektar	Ton	Kg/Hek	Hektar	Ton	Kg/Hek	Hektar	Ton	Kg/Hek
1940	72.486	76.969	1.062	76.414	72.198	945	34.684	33.445	964	26.912	34.224	1.271
1941	85.560	64.613	755	83.630	70.023	837	39.427	28.816	730	26.648	29.184	1.095
1942	94.499	90.716	960	103.078	106.378	1.033	40.580	35.209	867	18.902	16.945	896
1943	89.413	89.639	1.103	92.936	105.369	1.133	34.730	32.339	931	20.298	17.992	886
1944	83.063	64.264	774	77.132	59.489	771	38.805	27.738	714	19.775	20.003	1.012
1945	73.039	43.835	600	73.785	40.578	551	38.632	21.317	551	21.467	15.548	724
1946	77.905	67.707	869	85.812	63.931	745	41.471	28.226	681	24.188	23.649	978
1947	82.181	68.177	830	92.001	69.984	761	41.239	27.848	675	24.012	23.832	993
1948	86.081	86.290	1.002	92.855	86.091	927	48.601	40.174	827	29.261	27.872	953
1949	76.891	61.367	798	87.637	73.961	901	46.305	34.803	752	27.858	24.382	875
1950	76.967	85.477	1.110	84.170	86.956	1.033	51.024	42.765	838	30.005	25.872	862
1951	75.200	78.000	1.037	84.600	90.000	1.064	52.800	55.000	1.042	38.300	43.000	1.123
1952	83.000	95.000	1.145	84.000	98.000	1.167	58.000	77.000	1.328	44.000	55.000	1.250
1953	77.200	83.300	1.079	85.600	107.700	1.258	78.500	75.700	964	49.000	64.000	1.306
1954	83.500	75.000	898	91.000	101.000	1.110	71.000	64.000	901	54.600	48.700	892
1955	78.000	76.000	974	101.000	111.000	1.099	86.000	77.000	895	66.000	52.000	788
1956	86.000	89.000	1.034	106.000	122.000	1.150	79.500	52.500	660	70.700	62.000	876
1957	84.000	90.000	1.071	121.000	122.000	1.008	82.000	73.000	890	65.000	66.400	1.021
1958	86.000	86.500	1.005	121.000	160.000	1.322	82.600	70.000	847	69.000	73.000	1.057
1959	85.000	95.000	1.117	121.000	166.000	1.371	81.000	74.000	913	78.000	81.000	1.038
1960	86.500	97.000	1.121	115.000	150.000	1.304	104.000	98.000	942	79.500	90.000	1.132

3 — YAĞLI TOHUMLAR :

Ziraat alanda uzun yıllar lâayık olduğu önem verilmiyerek, kısmen geri bırakılmış bir ziraat ürünleri gurubudur.

İkinci cihan harbinden sonra 1945 ve 1947 yıllarında ancak Tarım Bakanlığı Tohum Islâh İstasyonlarında deneme mahiyetinde yer verilmiştir. Bilâhare memleket ziraatında önemi belirince istatistiklerde yer almağa başlamıştır. Bilhassa ayçiçeği, aspir, soya fasulyesi ve yer fıstığı gibi yağlı tohumlara dış piyasalardaki rağbet bu ürünlerimizin de değerlenmesini sağlamıştır.

Aşağıdaki cetvelin tetkikinden de görüleceği üzere, ilk zamanlarda önem verilmiyen bu gurup bitkilerin yetiştirilmesinde çok büyük bir gelişme olmuştur. Nitekim son yıllarda yüksek yağ randımanlı yer fıstığı çeşitleri getirilerek köylüye tevzii edilmiş ve iyi sonuçlar alınmıştır. (Cedvel 4)

Halen memleketimizde yetiştirilmekte olan yağlı tohumlardan ayçiçeği, nebatî yağ sanayi'inin ana maddesini sağlar, yer fıstığı hem çerezlik olarak insan gıdası, hem ihtiva ettiği yağ bakımından nebatî yağ sanayii alanında büyük bir önem taşımaktadır. Soya fasulyesi ise ihtiva ettiği proteinin, hayvanî proteinlere en yakın oluşu dolayısıyla et yerine kullanılabilceği gibi yağ bakımından da yine nebatî yağ istihsalinde büyük bir mevki sahibidir. Aspir, ihtiva ettiği yağın sanayide kullanılması dolayısıyla ihmal edilmemesi gereken bir maddedir.

Memleketimizde serbest piyasa durumuna bağlı olarak himaye görmeksizin yetiştirilen bu maddelerin bugünkü durumları tatmin edici olmaktan çok uzaktır.

4 — AFYON SAKIZI :

Afyon tıp'ta önemli bir ilâç olduğu kadar uyusturucu madde olması dolayısıyla insanlar için aynı zamanda büyük zararlar yapabilecek bir maddedir. Bu bakımdan dünya milletlerinin bir çoğu bu maddenin ekilip ve istihsalini kontrol altında tutmaktadırlar.

Halen dünya pazarlarına afyon satabilecek durumda bulunan dört memleket mevcuttur. Bunlar da Türkiye, Hindistan, Yugoslavya ve Rusyadır. Her ne kadar komünist Çin de büyük miktarda afyon istihsal etmekte isede de bu memlekette afyon içiminin serbest oluşu istihsalinin tamamının dahilde kullanılmasını intaç etmektedir.

(Cedvel 4)

YAĞLI TOHUMLAR EKİLİŞ, İSTİHSAL, RANDIMANLARI

Yıllar	AYÇİÇEĞİ			YER FISTIĞI			SOYA			ASPIR		
	Ekiliş	İstihsal	Verim	Ekiliş	İstihsal	Verim	Ekiliş	İstihsal	Verim	Ekiliş	İstihsal	Verim
	Hektar	Ton	Kg/Hek	Hektar	Ton	Kg/Hek	Hektar	Ton	Kg/Hek	Hektar	Ton	Kg/Hek
1947	35.892	32.396	902	1.773	2.858	1.611	41	17	414	590	434	735
1948	59.574	80.523	1.352	2.365	4.248	1.796	1.882	1.867	992	925	887	959
1949	120.027	93.976	783	2.597	3.881	1.494	1.894	1.358	717	1.129	787	697
1950	110.221	66.147	600	3.040	4.255	1.400	2.045	1.798	879	1.073	765	712
1951	107.630	107.512	999	4.493	9.167	2.040	2.571	1.877	730	1.185	715	603
1952	110.900	99.000	893	4.940	11.600	2.348	2.800	2.900	1.036	1.550	1.190	768
1953	119.300	114.000	956	5.470	12.400	2.267	3.970	3.440	866	810	660	814
1954	139.200	120.000	862	5.500	14.600	2.655	5.000	4.180	836	660	480	727
1955	154.000	138.000	896	6.100	16.200	2.656	4.840	4.000	826	620	320	516
1956	168.000	102.000	607	7.400	17.200	2.324	5.900	5.200	881	580	350	603
1957	154.000	95.000	616	8.400	20.000	2.380	6.200	3.700	596	300	250	833
1958	138.000	95.000	688	9.400	25.400	2.702	6.790	7.700	1.134	680	490	720
1959	145.000	127.600	880	9.100	24.400	2.681	6.900	5.000	724	730	520	712
1960	137.000	123.000	897	8.400	16.000	1.904	6.480	6.000	925	750	540	720

Yukarıda bahsettiğimiz bu dört memleketin son yıllardaki istihsal durumu şöyledir. (Ton olarak)

Yıllar	Türkiye (X)	Hindistan	Yugoslavya	Rusya
1956	278	348	28	105
1957	49	485	15	147
1958	162	657	18	93
1959	177	763	26	132
1960	365	914	40	169

Bu rakamlara göre Hindistan başta gelmekte isede bu memlekette dahili kaçakçılık dolayısıyla büyük bir kısmı dahilde istihlâk edilmekte ve dolayısıyla ihracat bakımından ancak Türkiyeden sonra gelmektedir. Rusyanın istihsalini tamamen komünist bloku dahilinde harcanmakta ve Yugoslavya son yıllardan itibaren istihsalini kendi bünyesi içinde kıymetlendirmektedir.

5 — TOHURLUK PROBLEMİ :

Ziraatte topraktan fazla ürün almak ziraat ekim sahasında çalışmak ve iyi hazırlanmış tarlalara ekiliş yapmakla kabil olacağı tabiidir. Ancak en önemli şartlardan biride, ne türlü ziraat yapılırsa yapılsın, ekilecek tohumun çeşidi ve temizliğidir.

Cumhuriyet hükümetinin kuruluşundan beri ziraatın inkişafında, bu konuyada önem verilmiş bu maksatla, 1925 yılından bu yana muhtelif bölgelerde Tohum İslâh istasyonları (Halen ismi Ziraat Araştırma Enstitüsü) kurulmuştur. Bu müesseselerde elde edilen iyi vasıflı tohum çeşitlerinin üretilmesi için de 1942 den sonra Ziraat kombinalar (şimdiki Devlet Üretme Çiftlikleri) teşekkül ettirilmiş olup, bu suretle müstahsilin tohumluk ihtiyacının karşılanmasına ve kendilerine ulaştırılmasına çalışılmaktadır.

Ancak memleket hububat ekiliş alanının 13 milyon hektara ulaşması karşısında, ortalama beş yılda bir tohumluk değiştirilmesi esas olduğuna göre, yıllık tohumluk istihsalimiz, ihtiyacımız olan 250—300 bin tonu karşılamaktan çok uzaktır. Bunun yanında tohumluğun müstahsile ulaştırılmasının da göz önünde bulundurulması gerekir. Devlet Üretme Çiftlikleri yurdun belirli yerlerinde bulunduğu göre, ancak mahdut miktarda müstahsille temasta bulunabilmekte ve dolayısıyla bu nimetten de çiftçi ailelerinin büyük bir ekseriyeti faydalanamamaktadır. Bugünkü tatbik edilen usul, tohumluğun çiftçiye ulaştırılmasında çeşitli ellerden

(X) İstihsal, T. M. Ofisi mübayaası olarak kabul edilmiştir.

geçmesine ve uzun zaman kaybına sebep olmaktadır.

Şu halde bu konuda, Devlet Üretme Çiftliklerine yardımcı olarak ve memleketin çeşitli bölgelerinde tohumluk üreten tohumcuların temini ve bunun yanında tohumluğunu tek elden ve memleketin her yerindeki müstahsille çok sıkı temasta bulunan bir teşekkül vasıtasıyla dağıtılması en uygun ve kolay yol olacaktır.

6 — GÜBRE PROBLEMİ :

Tarımın istisnasız bütün kollarında gübrenin oynamakta olduğu rolün önemi o kadar büyüktür ki bu konu üzerinde ne kadar durulsa azdır. Fakat buna rağmen bu husus müstahsilimiz tarafından ancak yakın yıllardan itibaren bilinmekte olup ziraatte gelişmiş ve gelişmekte olan memleketlerdekine kıyasla bizde gerek yekûn ve gerekse bir dekara kullanılan gübre miktarı, belirtmekten utanılacak kadar azdır. Tabiatıyla, bu halin bir neticesi olarak topraklarımızdan elde ettiğimiz verim de o nisbette düşüktür.

Bir taraftan gübre istihsalimizin yeter olmayışı ve diğer taraftan da hükûmete 70 milyon lira civarında bir sübvansiyon'a mal olmasına rağmen gübre satışının programsız yapılışı çok defa bu maddelerin karaborsaya geçmesine ve hakikî ihtiyaç sahiplerinin daha doğrusu kullanmayı arzulayanların ellerine ulaşmamasına sebep olmaktadır.

Gübre davasının kısa zamanda halledilebilecek bir iş olmadığı bilinmektedir. Ancak, memlekette kültür altına alınacak sahanın azamî hududunu aştığı, nüfusumuzun normal bir şekilde çoğalması halinde dahi beslenmede güçlüklerle karşılaşıldığı ve nihayet ekonomimizin temel direğinin tarım olduğu ortada bir gerçek iken verimin artırılmasında her çareye baş vurulması gerektiği de unutulmamak lâzımdır. Müstahsile gübrenin fayda ve lüzumunu anlatılması ve dolmonstrasyonların çoğaltılması yanında bu maddenin hakikî ihtiyaç sahiplerine ve belli bir süre için kullanılmasını mümkün kılacak bir değerle ulaştırılması çok yerinde bir hareket olacaktır. Nitekim bugün İngilterede patates ziraatı yapmakta olduğunu resmî makamların belgeleri ile tevsik eden müstahsile çok ucuz fiatla gübre satılmaktadır.

7 — MAKİNALAŞMA PROBLEMİ :

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana, tam 40 yıldan beri memlekette bir «Ziraatın Makinalaşması» davası sürüp gitmektedir. Ziraf istihsalde maliyetin düşürülmesi için makinalaşmanın şart olduğu nazariyesi her fırsatta ortaya atılmış ve bu görüşe uyularak en modern ziraat

aletlerini memlekete sokma çaresi içinde bocalanmıştır. Çeşitli devrelerde Türkiye'nin ötesinde berisinde «Makina Maşatları» teşekkül etmiş olmasına rağmen bugün dahi bu kompleks içerisindeyiz.

Türkiyede varlığını ve geleceğini toprağa bağlamış aile adedi 3 milyonu aşmış bulunmaktadır. Bu müstahsil kitlesi içerisinde 1000 dekardan fazla araziye sahip bulunan aile sayısı ise ancak 3 bin civarındadır. (Aylık istatistik bülteni No. 91 4-Mart-1961 durumu) Bu rakama göre memlekette 1000 dekardan küçük araziye malik işletme adedi % 99 demektir. Yine Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesinin araştırmaları Türkiye'deki çiftçi ailelerinin yarısından fazlasının 100 dekardan daha küçük toprakta ziraat yapmakta olduğunu bildiriyor.

Şu basit panaroma dahi bize Türkiye Ziraatının makinalaşma davasının «Traktör» ve «Biçer döğeri» problemi olmadığını belirtmeye yetmektedir.

Kanaatimizce ziraatımızın gelişmesinde en ekonomik makinalaşma yolu müstahsilin işletme kapasitesine ve toprağına uygun ve hayvanla çekilir pulluk (uç demiri dahil) ve mibzer ile döven teminidir. Tamamen yerli sanayimize dayanabilecek bu aletlerin yine ihtiyaç sahiplerine ve belli bir devre için kısmen ucuz fiatla ulaştırılması bir taraftan işletmeye fazla sermaye külfeti yüklemeyecek ve diğer taraftan müstahsil ailesinin iş gücünün kıymetlendirilmesi suretiyle de işletmenin giderinde bilvasıta tasarruf sağlanabilecektir.

8 — YEM PROBLEMİ :

İşletmelerimizin çoğunlukla 100 dekarın altında olduğundan, hayvancılık bizde fazla iş gücüne ihtiyaç duyulamadan müstahsilin, gelirini artıracak esashi bir çaredir. Haddizatında hayvan servetimiz millî gelirimizin % 13.35 kadarını ve ziraat gelirimizin % 31.22 nisbetini sağlayarak 6 milyar lirayı bulmaktadır. (1960 yılı millî gelirimize göre) Ancak şurasını da hemen ilâve etmek yerinde olur ki hayvanlarımızdan layiki vechile faydalanamamaktayız.

Nitekim 1958 de yayınlanan «Ziraat Vekâleti Çalışmaları» isimli broşürden de anlaşılacağı üzere, ortalama karkas ağırlığı sığırlarda 80 ve koyunlarda da 18 kiloyu ancak bulmakta olup bu rakamlar yabancı memleketlerdekine kıyasla çok düşüktür. Bunun yanında süt verimi bakımından da bir hayli geri durumdayız. Danimarka ve Hollanda gibi çok ileri olan memleketleri hariç tutsak dahi Amerika'nın ortalama 2000 litre üstünde olan süt ineği verimini bizdeki 300-400 litre ile kıyaslamak mümkün değildir.

Bizim bu durumda bulunmamızın başlıca sebebi hayvanlarımızı gereği gibi beslememekte olmamızdır. Hayvan sahiplerinin büyük bir kısmı henüz yem probleminin önemini bilmemektedir. Halen cari olan usullerle yem satışı maksadı temine yeter değildir. Bu işin gübre konusunda belirtilen şekilde yapılması bizi gayeye daha çabuk ulaştırabilir.

VI — ZİRAİ GELİŞME İMKÂNLARINA GÖRE TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİNE VERİLMESİ GEREKEN ŞEKİL :

A) Faaliyet Amacı :

Son yıllardaki ziraî istihsalimiz bir çok maddeler bakımından (buğday, nebatî yağın bir kısım ham maddesi, süt, et vesaire gibi) ihtiyacımıza yetmemekte ve bu maddelerin bir kısmı dışarıdan satın alınmaktadır. Yavaş da olsa, yükselmekte olan yaşama standardından ötürü yakın bir gelecekte bu ihtiyaç nisbeti ve ihtiyaç maddelerinin adedi artacak ve beslenme sıkıntısı çoğalacaktır. Bugünkü istihsal seviyesinde kaldığımız taktirde, yaşama standardımız yükselmese dahi, her yıl sofralarımıza yeniden katılan 1 milyon civarındaki artan nüfusu doyurmak yine imkânsız olacaktır.

Normal bir şekilde beslenmek için yetmemekte olan bir kısım yiyecek maddelerini devamlı olarak dışarıdan getirmeyi sağlayacak lüzumlu döviz temin eden bir endüstrimiz de yoktur. Haddi zatında endüstrimizin kalkınması için gerekli envestisman ve tesisat ancak dışarıya satacağımız ziraî maddelerle karşılanabileceğine göre,

Gerek kendimizi doyurmak ve gerekse endüstri alanında ilerleyebilmek için ZİRAİ İSTİHSALİMİZİ BUGÜNKÜ SEVİYESİNİN ÇOK ÜSTÜNE ÇIKARMAK VE DIŞARDA ALICI TEMİNİ İÇİN DE BU MAHSULLERİN KALİTESİNİ İYİLEŞTİRMEK ZORUNDAYIZ.

Bu amaca varmak için evvelâ, memleket şart ve isteklerine ve aynı zamanda dünya istihsal ve pazar durumuna göre bir «Ziraî istihsal plânı»nın yapılmasına ve bunun yanında bu plânın uygulanmasına vasıta olacak hukuk ve idare müesseselerinin kurulmasına ihtiyaç vardır. Hukuk müessesesi müstahsili plâna göre istihsal yapmaya zorlayan kanunî müeyyideler ve idare müesseseleri de istihsalin teşvikçisi olan kredi ve uygun garanti fiatlarla müstahsilin karşısında bulunan daimî alıcıdır. Gelmiş olmasına rağmen istihsal ihtiyacına yetmiyen, hattâ ihtiyacından fazlasını elde etmekte olan bir çok memleketlerde uygulanan İstihsalî teşvik veya İstihsalî geriletmeme işi bu şekilde ayarlanmaktadır.

İşte Toprak Mahsulleri Ofisi, şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da, garanti fiatlarla daimî alıcılık görevini başarácak durumdadır.

Ancak, istihsalî teşvik amacı ile uygulanacak bu fiat himaye sisteminde prensip olarak, yurdun her tarafında aynı mahsul cinslerinin himaye görmemesi ve bölgelere göre yapılması gereken ziraî istihsal plânına uygun bir tarzda, fiat garantisi verilecek mahsul cinslerinin bölgelere göre değişik olması lâzımdır. Bugün için elimizde böyle bir plân olmadığına göre, plân yapılıncaya kadar yurdun her yerinde korunacak mahsul cinslerinin aynı olması bir zorunluluk halindedir.

Ziraî istihsal plânı yapıldıktan sonra buna paralel olarak uygulanacak himaye sistemi hem plânın başarıya ulaşmasını kolaylaştıracak ve hem de ziraatta entansiteyi ve dolayısıyla verimi artıracaktır.

İhtiyacımızın istihsalle tamamen karşılanmasına daha bir müddet imkân olmadığından Ofis aynı zamanda müstehliki de korumak durumunda kalacaktır. Fakat bu koruma işi hiç bir zaman Ofisin elindeki veya hariçten getirttiği «Garanti Fiatı + cüz'i bir ilâve» fiatına değil *Serbest Piyasa* fiatına satılması şeklinde tecelli etmelidir. Bu suretle piyasa fiatı müstahsilin aleyhine düşürülmediği gibi, Ofis tarafından mübrem ihtiyaç için satılan bu maddelerin başka işlerde kullanılması (ekmeklik ihtiyacı için verilen buğdaylardan bazı lüks maddelerin imali gibi) ve endirekt olarak da, piyasa fiatından düşük fiatla madde temin etmenin doğuracağı fazla istihlâk önlenmiş olur.

Şu halde Toprak Mahsulleri Ofisi,

Ziraî istihsal plânına uygun olarak mntıkavi istihsalî teşvik ve müstahsili korumak amacıyla muayyen mahsulleri garanti fiatlarla satın almak; ihtiyaç halinde müstehliki korumak için bu mahsulleri piyasa fiatına satmak, ziraî istihsal plânı yapılıncaya kadar garanti fiatlarını memleketin her tarafında uygulamak görevini yapmalıdır.

B) Fiat himaye programına girecek maddeler :

T. M. Ofisinin garanti fiat yolu ile himaye ve teşvik etmesi gereken toprak ürünleri, az evvel belirtildiği üzere, hazırlanacak ziraî istihsal plânına göre tesbit edilmelidir. Ancak, bu plân yapılıncaya kadar müessesenin boş durmaması ve istihsalin arttırılması gerektiği bilinen bazı belli başlı maddelerle uğraşması lüzumludur.

Ofisin iştigal konusuna girmesi gereken ürünleri iki grupta toplamak kabildir :

1 — Ana Maddeler :

Nüfusumuzun ve hayvanlarımızın beslenmesi bakımından ilk plânda ve devamlı olarak ihtiyaç duyulan ve halen istihsalî ihtiyacımıza yetmiyen buğday, arpa, mısır, yulaf ve yonca tohumu bu guruba girer.

Bunlardan Buğday en başta gelen bir yiyecek olmasına rağmen 4-5 yıldan beri ithalat yapılması karşısında ihtiyacımıza yetmediği bilinen ve istihsalinin arttırılmaması halinde her yıl dışarıdan daha fazla getirmek zorunda kalacağımız bir maddedir. Mısır ise, gelişmiş memleketlerde daha ziyade hayvan yemi olarak kullanılmasına karşılık, bizde henüz bir insan gıdasıdır. Mamafih son yıllarda nişasta sanayiinin ilerlemesiyle bu madde aynı zamanda bir endüstri bitkisi haline gelmektedir. Muhtelif yıllarda yaptığımız ithalât bu maddenin de istihsalinin behemahal arttırılması gerektiğini göstermektedir. Arpa ve Yulaf bazı yıllar birer ihraç maddesi olabilmıştır. Fakat memleket hayvancılığımızın geliştirilmesi zorunluğu karşısında, bugünkü istihsal seviyesinde kaldığımız takdirde, çok yakın bir gelecekte ihtiyacımızı karşılayamamak durumunda kalacağımız şüphesizdir. Nitekim aşağıdaki rakamlar incelenirse, her iki maddenin ekiliş ve istihsalinde 10 yıl içerisinde % 50 civarında artış olmasına rağmen Ofis mübayaalarındaki çoğalma nisbeti ancak % 10 u bulmaktadır.

Yıllar	A R P A			Y U L A F		
	Ekiliş	İstihsal	Ofis Alımı	Ekiliş	İstihsal	Ofis Alımı
	000 Ha.	000 Ton	000 Ton	000 Ha.	000 Ton	000 Ton
1951	2.059	2.700	95	308	350	18
1952	2.312	3.189	176	356	405	15
1953	2.437	3.640	81	320	416	6
1954	2.500	2.400	63	348	325	9
1955	2.640	2.985	136	369	356	23
1956	2.612	2.900	43	372	382	10
1957	2.630	3.650	133	384	475	29
1958	2.700	3.600	185	389	480	26
1959	2.750	3.300	96	410	479	22
1960	2.836	3.700	104	430	530	20

Yonca Tohumu'na gelince; bilhassa Avrupa memleketlerinin iklim şartlarında yoncanın, bizde olduğu gibi, uzun ömürlü bir bitki olmaması ve yine bizde yetişen Kayseri yonca tohumunun o memleketler ikliminde de çok iyi mahsul vermesi karşısında denilebilirki Türk yonca tohumu hemen hemen rakipsiz alıcı bulabilecek bir maddedir. Kaldı ki yonca ziraatı memleketimizde bir taraftan hayvan beslenmesinin en iyi bir maddesi ve diğer taraftan da verimliliğini kaybeden topraklarımız için en tabii bir ıslâh bitkisi olmak bakımından himaye görececek ürünler içerisinde alınması, buğday kadar lüzumludur.

Fiat himaye programı içerisinde alınmasını lüzumlu gördüğümüz bu ana maddelerden bazılarının istihsalı, yılların gelişmesiyle memleket ihtiyacını her zaman karşılayacağı iddia edilemez. Ancak bu programın yanında, ileride bahsedilecek tedbirlerin alınmasıyla verim, bugünküne kıyasla bir hayli yükselecektir. Bu suretle hem müstahsilin geliri artacak ve hemde topraktan azamî şekilde faydalanılmış olacaktır.

2 — Yardımcı Maddeler :

Bu gruba girecekler halen ihracatı yapılmakta olup istihsellerinin artırılmasıyla dış ticaretimizde rolleri büyüyecek maddelerdir.

Fasulye, Nohut ve Mercimek memleketimizde kısmen ara ziraati şeklinde yetiştirilen, baklagilllerden olması dolayısıyla verimliliği arttıran, istihsalinin fazla olduğu yıllarda müstahsilimizin marketing alanında yetişmemiş olması dolayısıyla değer fiatlarıyla alıcı bulamayan, tüccarlar tarafından ekseriya kalibrasyon (tasnif) ve temizlemeye tâbi tutulmaksızın ihraç edildiği için hem alıcı ve hemde değer fiat bulmasında güçlük çekilen maddelerdir.

Aşağıda verilen bilgiler bu maddelerin 4 yıl içindeki ihraç ve getirdikleri döviz miktarını göstermektedir.

	1956		1957		1958		1959	
	Ton	000 TL.	Ton	000 TL.	Ton	000 TL.	Ton	000 TL.
Nohut	—	—	—	—	5.182	1.293	17.537	4.529
Fasulye	632	292	—	—	142	66	7.029	3.809
Mercimek	4.362	1.052	—	—	1.061	664	24.570	15.146

Buna paralel olarak aynı 4 yıl içerisinde fasulye ekiminde % 15, mercimek ekiminde, % 3, nohut istihsalinde % 6, fasulye istihsalinde % 30, mercimek istihsalinde % 40 ve 1940 yılına kıyasla 1960 ta her üç maddenin ekiminde nohutta % 20, Fasulyede % 50 ve Mercimekte % 200, istihsalde ise sırasıyla % 26, % 110, ve % 180 artış olmuştur. Artışın en fazla olduğu son yıllar Ofis tarafından bu maddelerin satın alındığı devre içerisinde girmiş olmak bakımından da dikkati çekmektedir.

Fiat himaye programına alındığı taktirde hem bu maddelerin ihracında daha düzenli hareket edilmesi ve fazla döviz sağlanması ve hem de istihsalin artırılması ve bilvasıta toprakların ıslâhı mümkün olabilecektir.

Bu üç maddenin Avrupada en büyük alıcıları, 1958 durumuna göre, 150 bin tonla İngiltere, 105 bin tonla Batı Almanya, 74 bin tonla Fransa ve Asya kıtasında da 61 bin tonla Seylan ve 91 bin tonla Japonyadır.

Satıcı durumda olan memleketler meyanında Birleşik Amerika başta olmak üzere Hollanda, Komünist Çin Fas (Eski Fransız bölgesi), Bulgaristan ve Macaristandır. 1958 yılı rakamlarına göre Avrupadaki satıcılar aynı kitadaki alıcıların ihtiyaçlarının ancak yarısını sağlayabilmektedir.

A k d a r ı : Memleketimizde ekilişi çok yayılmamış, istihsal edildiği bölgelerde esas itibariyle insan gıdası olarak kullanıldığı halde, gelişmiş memleketlerde iyi bir hayvan yemidir.

Istatistik bilgilerimiz akdarı istihsalini ayrı olarak açıklamamakta, kumdarı ile birlikte vermektedir.

Her ikisinin beraber ve darı adı altında son 3 yıllık ihracat durumu aşağıda gösterilmiştir.

1957		1958		1959	
Ton	000 TL.	Ton	000 TL.	Ton	000 TL.
25	13,5	2.751	741,5	2.360	397

Fakat buna rağmen bu maddelerin son 20 yıllık ekiliş ve istihsal durumunda herhangi bir artış görülmediği gibi 1960 ta 1940 yılına kıyasla ekilişte % 18 ve istihsalde % 25 bir azalma olmuştur. Bunun sebebi, bu maddeler için garanti fiatla bir alıcı bulunmayışına hamletmek yerinde olur.

Fiat himayesine alındığı takdirde Akdarı istihsalinde önemli bir artış olması mümkündür. Avrupada 1955-1958 yılları arasında diğer yemlik hububat (Arpa, yulaf, ve mısır hariç) ile birlikte en büyük alıcıları, Danimarka (278 bin ton), Belçika - Lüksemburg (408 bin ton), Batı Almanya (107 bin ton), Hollanda (375 bin ton), İngiltere (504 bin ton) ve İsrail (244 bin ton) dur. Satıcı memleketler olarak Birleşik Amerika ve Arjantin başta gelmektedir. Bu iki memleketin Avrupaya olan uzaklığı karşısında, yıllık 2 milyon tona yakın Avrupa ithalâtının bir kısmını memleketimizin sağlaması kolaylıkla mümkün olacaktır.

Y e r F ı s t ı ğ ı : (Amerikan Fıstığı) bizde ekseriya insan gıdası olarak kullanılmakta ise de batı memleketlerinde hayvan, bilhassa domuz beslenmesinde çok önemli rol oynamaktadır.

Bizde, kendini hissettirecek derecede yetiştirilmesine başlandığı tarih pek o kadar eski değildir. Ve 1947 yılına kıyasla 1960 da ekilişi % 400 ve istihsalı % 650 artmış durumdadır. Ziraatındaki bu artış bir taraftan yağ istihsalinde kullanılmasına ve diğer taraftan da, aşağıdaki rakamlardan görüleceği üzere, ihracatının artmasına hamledilmelidir.

	1956		1957		1958		1959	
	Ton	000 TL.	Ton	000 TL.	Ton	000 TL.	Ton	000 TL.
Kabuklu	1.105	1.057	1.101	1408	1.174	1.402	2.402	1.376
Kabuksuz	20	27	—	—	28	25	40	30
Yekûn	1.125	1.084	1.101	1.408	1.202	1.427	2.442	1.406

Garanti fiatla daimî bir alıcısı olmadığı halde 15 yıldan az bir devre içerisinde çok büyük bir gelişme gösteren yer fıstığının, himaye programına dahil edildiği takdirde kısa zamanda dış ticaretimizde hissedilir bir tesir yapamaması için sebep yoktur.

Bu maddenin Avrupada en büyük alıcısı başta Fransa olmak üzere sıra ile İngiltere, İsviçre, Batı Almanya, İtalya ve Belçikadır. 1958 yılında Avrupa kıtasının ithalâtı soyulmuş (Kabuksuz) halde 1 milyon tondur. Satıcı olarak Avrupada her hangi bir memleket yoktur ve ihtiyaç Asyada Komünist Çinden (bu memleketin ihracatı da gittikçe azalmakta ve 1958 de, 1955 yılına kıyasla 250 bin ton noksan olarak 98 bin tona düşmüş bulunmaktadır) ve Afrikada, gittikçe artan bir miktarla, Nijerya ve Fransa Batı Afrikasından sağlanmaktadır. Bu duruma göre istihsalimiz artırıldığı taktirde Avrupa piyasasında devamlı müşteri bulmamız kabildir.

Soya Fasulyesi : Ziraatına başlama tarihi, yer fıstığında olduğu gibi eski olmamakla beraber, bizde kısmen yemeklik ve kısmen de nebatî yağ istihsalı için yetiştirilmektedir.

İlk zamanlarda deneme olarak ele alınan bu maddenin yetiştirilmesi, memlekette nebatî yağ istihsalinin artması ve kısmen de ham madde olarak ihraç edilmesi dolayısıyla 1947 de 41 hektarlık ekiliş ve 17 tonluk istihsale mukabil 1960 yılında 6500 hektar ekiliş ve 6000 ton istihsale ulaşmıştır.

Aşağıdaki istatistik bilgilerinden anlaşılacağı üzere, evvelâ fazla miktarda ihraç edilirken bilâhare, dahilî ihtiyacın artması karşısında ihraçta bir azalma olmaya başlamıştır.

	1956		1957		1958		1959	
	Ton	000 TL.	Ton	000 TL.	Ton	000 TL.	Ton	000 TL.
3000	1.334	5162	2.472	4192	2.449	2500	605	

Soya fasulyesinin en büyük alıcıları Avrupada Batı Almanya başta olmak üzere Hollanda, Danimarka, İngiltere ve Fransa, Asya kıtasında da Japonya, Milliyetçi Çin ve İsraildir. Avrupa kıtasının 1.5 milyon ton-

luk (1958 durumu) ihtiyacına dünyada yalnız iki memleket, Birleşik Amerika ve Komünist Çin cevap vermekte olduğuna göre Türkiyenin soya fasulyesi için Avrupada müşteri bulması güç olmayacaktır.

Ay Çiçeği Tohumu : Bizde yetiştirilme tarihi yeni olan bir maddedir. 1956 yılında ekim, 1947 yılına kıyasla % 370 kadar artmış ve sonra biraz düşerek 1960 da artış % 300 civarında olmuştur. İstihsal miktarındaki gelişme ise 1955 de % 330 ve 1960 da % 285 kadardır. 17 yıl gibi kısa bir süre içerisinde ziraatında böyle bir gelişme olması, tıpkı soya fasulyesi ve yer fıstığında olduğu gibi, bir taraftan nebatî yağ kullanılmasıdaki artışa ve diğer taraftan da ihracatının çoğalmasına hamledilmelidir.

1956		1959	
Ton	000 TL.	Ton	000 TL.
2500	437	20667	4.123

Dünyada ayçiçeği tohumu istihsalinde, başta Rusya olmak üzere, sıra ile Arjantin, Romanya, Bulgaristan ve Macaristan gelmektedir. Memleketimiz 1959 durumuna göre 128 bin tonluk istihsalde dünyada, Bulgaristandan sonra, beşinci durumdadır.

Bu maddenin dünyadaki ticareti çoğunlukla yağ halinde yapılmakta, Avrupanın 25 bin tonluk yağ ithalâtından ancak 20 bin tonu kıtadan karşılanabilmekte ve bunun % 75 ini Macaristan sağlamaktadır. Avrupa kıtasında en büyük alıcı memleketler (demir perde memleketleri hariç) 10.500 tonla Batı Almanya, 6.500 tonla Avusturya, 2.500 tonla Hollanda ve 1.900 tonla İsviçredir. (1958 durumu)

Buna nazaran, yağ nisbeti ortalaması % 25 hesabıyla, ihraç ettiğimiz 20.000 ton tohum ancak 5.000 ton yağ tekabül etmesi karşısında, ihracatımızı tohum olarak bu günkü günün 3 misline çıkarmamız halinde dahi müşteri bulmak güçlüğü ile karşılaşmamız ihtimal dahilinde değildir. Hele, ihraç edilecek tohumlardan yağ çıkardığımız taktirde satış daha kolay olabilecek ve geriye kalan küspenin dahilinde hayvan beslenmesinde kullanılması da imkân dahilinde girecektir.

3 — Ham Afyon ve Uyuşturucu Maddeler Tekeli :

Toprak Mâhsulleri Ofisi, kurulduğundan bu yana, ham afyon ve uyuşturucu maddeler tekeli, ihraç fiyat ve politikasında zaman zaman uyguladığı bazı yanlış usullere rağmen, iyi bir şekilde yönetmiştir.

Müessesesinin bu ranşa uzun müddetenberi adapte olmuş bulunması, ilgili personelin gerek müsaahsilden alışı ve manipülasyon ve gerekse satış

işlerinde değerli tecrübe ve bilgilere sahip olması bakımından bu işin, bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da Ofis tarafından yürütülmesinin yerinde olacağı tabii görülmektedir.

C — Fiat Himaye Programının Uygulanmasında Yardımcı Faaliyetler :

Programlı bir fiat himaye sisteminin istihsalı artıracığı, hele uygun ve müstakar bir «Ziraî İstihsal Plânı» na göre tatbik edilecek «Garanti Fiat Usulü» nün ziraata entansiteyi ve verimi yükselteceği, üzerinde münakaşa edilmeyecek bir konudur.

Ancak, memleketimizin bugünkü durumu ve ekim altında bulunan toprakların gereğinden fazla genişlemiş olması karşısında, verim artışını hızlandıracak daha başka çarelere de baş vurmamız gerekmektedir.

Kanaatımızca bu çareler arasında :

1 — Müstahsilin Ticarî Gübre kullanılmasını kolaylaştıracak tedbirler başta gelir.

İstatistik rakamları incelendiği taktirde, ziraatte gübre kullanan memleketlerin en gerilerinde olduğumuz anlaşılır. Bunun sebebi müstahsilin bir taraftan kendisine ucuz yakacak maddesi bulamamasından ötürü elde ettiği ahır gübresini yakmak zorunda kalması ve diğer taraftan da işletmesinin ekonomik durumu dolayısıyla piyasada yüksek fiatla satılan ticarî gübreyi tedarik edememesidir.

Ucuz yakacak maddesi bulmak kısa bir zamanda çözülecek mesele değildir. Ele alınıp bir program içerisinde çalışılması gerekir. Fakat müstahsile ticarî gübreyi ucuz fiatla sağlama işi, bazı esaslar dahilinde, bugün dahi yapılabilir, şöyle ki :

Halen memleket dahilinde, bu yıl içerisinde tamamlanacak tesislerle birlikte, 350 bin tona yakın azotlu ve süper fosfatlı gübre yapılabilir. Kilo maliyeti 100-120 kuruş arasında olmasına rağmen, Ofise işgal konusuna giren maddelerden olmak üzere, belli bir miktardan fazla mal satan müstahsila istediği ticarî gübre, belli bir limit dahilinde, düşük fiatla satılabilir. Müstahsil bu gübreyi kullandığı zaman verim artışından ötürü ertesi yıl daha fazla gelir sağlar. Gübre fiatındaki tenzilat, müstahsilin sağlayacağı fazla gelire uygun olacak şekilde yıldan yıla yavaş yavaş azaltılır ve neticede müstahsilin ekonomik durumu normal piyasa fiatlarıyla gübre kullanmasına elverecek seviyeye çıkmış, verim ve istihsal artmış olur.

2 — Verimin ve istihsalin arttırılmasında ikinci yardımcı bir ted-

bir de: Ofise, iştighal konusuna dahil maddelerden belli bir miktarın üstünde satış yapan müstahsıla, normal satış fiyatından aşağıya Hayvanla Çekilir Mibzerler, Pulluk, Uç Demiri satılmasıdır.

Bugün bu aletlerin devlet kanalıyla temini Ziraat Donatım Kurumu tarafından yapılmaktadır. Bu işte kurum yine kaynak vazifesini görecek ve Ofis kurumun bir acentesi gibi aletlerin düşük fiyatla satılmasında görevli olacaktır. Halen Donatım Kurumu yılda 6000 kadar pulluk ve 15000 kadar uç demiri satmaktadır. Pulluk satışında 10 lira zarar edilse (maliyetinden değil, kârdan) pulluktan doğacak zarar 60.000 ve uç demirinden de, her biri 1 lira noksanına satıldığı takdirde, 15.000 lira ki cem'an 75-80 bin lira zarar olacaktır. Hayvanla çekilir mibzer satışı her yıl aynı seviyede olmamaktadır. Son olarak yapılan satış 11000 kadardır. Her birinden 25 lira zarar edilse, mibzer satışı zararı 250-275.000 ve bu suretle ucuz fiyatlı tarım aletleri satışından doğacak zarar en çok 400.000 lirayı dahi bulmayacaktır.

Ucuz fiyatla ticarî gübre satışında olduğu gibi, bu satışta da yapılacak tenzilat her yıl azaltılacak ve müstasilin ekonomik durumu normal hale gelince fiyatlar da normal seviyeye çıkarılacaktır.

3 — UCUZ FİATLA YEM :

Hayvan mahsullerinin istihsalini arttırmak ve bu yoldan da müstahsili kalkındırmak maksadiyle, Ofise iştighal konusuna giren maddelerden belli bir miktarın üstünde satış yapanlara, ucuz fiyatla yem satılması da tavsiyeye şayandır.

Yem Sanayii Genel Müdürlüğünün bu yıl içerisinde tamamlayacağı tesislerle beraber yıllık yem hazırlama kapasitesi 100 bin tonu bulacaktır. Bunun meselâ 20 bin tonunun bu maksat için ayrılması ve normal satış fiyatından 10 kuruş aşağısına satılması yılda 2 milyon liraya mal olacaktır. (Bakiye 80 bin ton doğrudan doğruya hayvancılıkla uğraşanlara satılacaktır.) Fakat bu suretle müstasıl hayvanını bu yemle beslemeye alışır, verim artar, millî gelir ve müstahsilin ekonomik durumu yükselir.

Yem satışında da tenzilat miktarı her yıl azaltılarak belli bir müddet sonunda normal fiata çıkarılmalıdır.

Fiat himaye programının uygulanmasından yardımcı faaliyet olarak yukarıda bildirdiğimiz bu ucuz fiyatlı maddeler satışı hazineye yılda :

70 Milyon lira ticarî gübre satışından (Tarım Bakanlığından alınan bilgiye göre halen geliş güzel olarak düşük fiyatla yapılan ticarî gübre satışı hazineye 70 milyon liraya mal olmuştur.)

2 Milyon lira yem satışından

0.4 Milyon lira tarım aletlerinden

72.4 Yuvarlak hesap

75 Milyon liraya mal olacaktır. Yapılacak programa göre her yıl bir miktar azalacak olan bu zararın tarım için ayrılan yatırım faslından karşılanması yerinde olur.

Bu tarzda ucuz fiatla yapılacak maddeler satışı, ziraî istihlal plânı yapılıncaya kadar memleketin her yerinde aynı maddeler için uygulanacak, fakat istihlal plânı yapıldıktan sonra bölgelere göre değişik olacaktır.

VII — TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİNE VERİLECEK YENİ ŞEKLİN UYGULANMASI İÇİN YAPILACAK İŞLER :

a) STATUNÜN DEĞİŞTİRİLMESİ :

Toprak Mahsulleri Ofisinin yukarıda bildirilen görevleri yapabilmesi için statüsünde de bunlara uygun bazı değişiklikler yapılması gerekmektedir.

Bu tadilatı incelemeden önce, Ofisin Katma Bütçeli veya yine İktisadî Devlet Teşekkülü olması konusu üzerinde bir nebze durmak lâzımdır.

Memlekette ziraî istihsalı arttırmak amacıyla garanti fiat sistemini uygulayarak himaye işini yapacak olan Ofisin yıllık iş hacmi, bir ziraî istihsal plânı yapılmış olsa dahi, önceden kestirilmeyen bir çok faktörlerin etkisiyle geniş bir çerçeve içinde değişebilen karakterdedir. Tabiidir ki bu arada, Ofişçe yapılması gerekecek ithalât veya ihracatın da 5-6 ay öncesinden tahmini mümkün olmayacaktır. Diğer bir deyimle, Ofisin ziraî iş hacminin, malî yıl başı olan Mart ayından evvel tayin ve çerçeveleme işinin yapılması maksada hiç bir şekilde uygun düşmeyecektir.

Beri yandan, Ofisin ithalât ve ihracat işlerini de her zaman 2490 sayılı artırma ve eksiltme kanunuyla bağdaştırmaya imkân olmadığını unutmamak lâzımdır.

Zaten bu hususlar göz önünde tutularak, 1932 yılında hükümetçe buğday mübayaasına karar verildikten sonra (2056 Sayılı Kanun) uygulamada görülen aksaklıklar bertaraf edilmek üzere, yapılan ve yapılacak olan bu gibi işler, 2643 Sayılı kanunla, ticarî mahiyette addedilerek, Muhasebî Umumiye ve Artırma ve Eksiltme kanunlarının dışına çıkarılmış ve bilâhare 3491 Sayılı kanunla da İktisadî Devlet Teşekkülü halinde ayrı bir rejime tâbi tutulmuştur. O zamanlar var olan şekil ve şartlar bugün ortadan kalkmadığı gibi, o tarihten bu yana da bir hayli çe-

çitlenmiş olup, Toprak Mahsulleri Ofisi, halen mevcut idarî şekiller içerisinde, bir İktisadî Devlet Teşekkülünden gayri bir müessese olarak düşünmek ve ondan, yukarıda saydığımız görevleri istemek imkânsızdır.

Ofisi İktisadî Devlet Teşekkülü olarak ele aldıktan sonra, statüsünde yapılması gereken değişiklikleri inceleyebiliriz.

1) İŞ MEVZUU BAKIMINDAN :

Ofisin iş konusu bakımından statüsünde yapılacak Alım-Satım ve muhafazasını yapacağı maddeler içerisine, mevcutlara ilâveten, yonca tohumu, fasulye, nohut, mercimek, akdarı, yer fıstığı, soya fasulyesi, ayçiçeği tohumu, ticarî gübre, pulluk, uç demiri, hayvanla çekilir mibzer ve ticarî yem'in katılmasıdır.

2 — İDARİ BAĞLILIK BAKIMINDAN :

Toprak Mahsulleri Ofisi, bugünkü dar faaliyet sahasıyla dahi, alâde ve ticarî maksatla kurulmuş bir zahire ticareti şirketi mahiyetinde telâkki edilemez; bilakis memleket ziraatında, tabiat faktörleri kaçır, direkt ve büyük rol oynayan bir müessesesidir. Nitekim görevleri meyanına giren himaye fiatlarının tesbiti, maddelerin alım ve satışında uygulanacak sistem, maddelerin muhafazası, gerek ithal ve gerekse ihraçta fiat tesbitini içerisine alan zirai marketing konuları tamamiyle tarım alanına giren ve özel formasyonlara lüzum hissettiren zirai problemlerdir. Diğer bir deyimle, Toprak Mahsulleri Ofisi memleketin ziraat politikasını çizen ve uygulanmasına karar veren Tarım Bakanlığının en önemli icra organıdır. Bu duruma göre bu müessesenin, bugün olduğu gibi Ticaret Bakanlığı kanalıyla Tarım Bakanlığından istişarî mahiyette istifade etmesi değil bilakis direkt olarak Tarım Bakanlığının idare ve mürakabası altında çalışması şarttır.

Nitekim memleket ziraatını geliştirmek veya hiç değilse seviyesini muhafaza etmek amacını güden ve Ofisimize benzer teşkilâta sahip olan memleketlerden İtalya, Birleşik Amerika, İspanya, Fransa, Kanada ve Batı Almanya'da bu teşekküller Tarım Bakanlığına; yalnız İsviçre'de Maliye Bakanlığına bağlıdır. Norveç'te resmî ve bağımsız ve Arjantin'de de yarı resmî bağımsız birer müessesedir.

3 — SERMAYE BAKIMINDAN :

Evvelce de belirtildiği üzere, Ofisin bugünkü sermayesi 600 milyon ve ödenmiş kısmı da 258 milyon liradır. Bu 600 milyonluk sermayenin 550 Milyon kadarı sabit tesislerden ibaret olduğuna göre, Ofisin faaliyeti ancak reeskont karşılığı hazineden sağlıyacağı paraya bağlıdır. Geçirilen uzun yıllar göstermiştir ki bu şekil, bir taraftan işleri aksatmakta ve di-

ğer taraftan da hem Maliye Bakanlığını ve hem de Ofisi müşkül durumlara sokmaktadır. Bundan ötürü de Ofis sermayesinin rahat çalışabilecek bir seviyeye çıkarılması ve tamamının ödenmesi; bunun yanında alacak ve borçlarını tasfiye ederek yeni faaliyetleri sonunda doğacak zararın da Ofisin her malî yılı sonunda hazine tarafından karşılanması gerekir.

Ofisin, dahilî satışları için yılda ortalama 800.000 — 1.000.000 ton hububat temin etmek mecburiyetinde bulunduğu; yıllık ham afyon alımı ortalama 350 ton olacağına; yılda 75.000 ton bakliyat (Fasulya, nohut, mercimek) ile 25.000 ton yağlı tohumlar alımı tahmin edilebileceğine ve sabit tesisleri de 550 Milyon lira civarında olduğuna göre Ofis sermayesinin :

550 Milyon TL. Sabit tesisler

540 » » Hububat işletmesi (900.000 x 600)

120 » » Bakliyat işletmesi (75.000 x 1.600)

35 » » Afyon işletmesi (350 x 100.000)

25 » » Yağlı tohumlar işletmesi (25.000 x 1.000)

1.270 (x) Milyon TL.

ve yıllar içerisinde ziraatın gelişmesi sonunda iş hacminin de artacağı düşünülerek, 1,5 Milyar liraya çıkarılması uygun ve lüzumlu olacaktır.

44 — MUHAFAZA TESİSLERİNİ KIYMETLENDİRME BAKIMINDAN :

Memleket ziraatı gelişip Ofisin iş hacmi artıncaya kadar, bu müessesede elinde bulunan 1.800.000 tonluk muhafaza tesislerinin bugün uygulanmakta olan şekilde tam manasiyle kıymetlendirilmesi mümkün değildir. Bu bakımdan Ofisin, gerek müstahsilin ve gerekse hububat ticaretiyle uğraşanların malını (Ofisin iştigal konusuna giren maddeler dahil) belli bir ücret karşılığında, muhafaza ve temizleme işini yapması yerinde olur.

Başlangıçta ilgililer için yabancı gelecek bu işe zamanla alışılacağı ve bu suretle, uygun olmayan yerlerde saklamadan dolayı memleket servetinin heder olan bir kısmının kurtarılacağı kuvvetle muhtemeldir. Bunun yanında, halen Ofisin elinde bulunan tohumluk ayırma tesislerinden de faydalanılması ve Ofisce tohumluk hazırlanması kabildir.

Bu şekilde Ofisce sağlanan tohumluk, diğer ziraî teşekküller tarafından istihsal edilenlerle birlikte, Ofisin tesislerinde gerekli ameliyelere tâbi tutulduktan sonra Tarım Bakanlığının tesbit edeceği şekil, şart

(x) Maddelerin fiatları ve miktarları takribi olarak hesaplanmıştır.

ve fiatlarla müstahsile yine Ofis eliyle ulaştırılmalıdır.

VIII — S O N U Ç :

Yukarıdan beri kısmen detaylı olarak açıklanmasına çalışılan hususlara göre Toprak Mahsulleri Ofisinin vücudundan yeteri kadar fayda sağlanması için :

- a — Memlekette müstakar ve iç ve dış imkân ihtiyaç ve şartlara uygun bir «Ziraî İstihsal Plânı» hazırlanması;
- b — Ofise, bu ziraî plâna paralel olarak ve istihsal bölgelerine göre değişik maddeler için uygulanacak olan «Garanti Fıatı» yoluyla «Müstahsili koruma» görevi verilmesi,
- c — Koruma programının uygulanmasında yardımcı olacak diğer bir kısım faaliyetlerin de ele alınması,
- d — Ofisin Tarım Bakanlığına bağlı bir İktisadî Devlet Teşekkülü halinde çalıştırılması;
- e — Sermayesinin 1.5 Milyar liraya çıkarılması,
- f — Ofise, istihsal plânına uymayan hiç bir tesirin yapılmaması, lüzumu görülmektedir.

NOT : Bu raporun hazırlanmasında İstatistik Enstitüsü ve T.M.O. yayınlarından, yabancı memleketler hakkındaki bilgiler F A O yayınlarından olan Trade yearbook 1960 (Volume 13) ve Production yearbook 1960 (Volume 14) ten alınmıştır.

MÜDÜRLER
KURULU

GENELMÜDÜR

Savunma Sek.

Tetkik kurulu

Teftiş kurulu

Müd. İnzibat. Kom. GENEL MÜDÜR Muav. Mem. İnzibat. Kom.

GENEL MÜDÜR Muav. Mem. İntihap. Kom.

Hukuk. Müş.

Enf. İst. Neş. Md.

Das. Gn. Muh. Md.

Malzeme Md.

Fen işleri Md.

M. Atölyesi

M. M. Mağaza

Satış Md.

Alım ve Muh. Md.

Afyon Md.

Nakliyat Md.

Gn. Muh. Md.

Mz. Muh. Md.

Zat işleri Md.

Sosyal işl. Md.

Daire Müd.

İstanbul. Böl.

İzmir Böl.

Afyon. Böl.

Ankara Böl.

Konya Böl.

İskenderun B.

Samsun Böl.

Erzurum B.

D. Bakır Böl.

İst. Af. Şube Md.

İst. Mal. Şube Md.

Şube
2

Ajans
12

Ekip
3

Ajans
10

Ekip
2

Ajans
31

Ekip
13

Şube
2

Ajans
40

Ekip
2

Ajans
35

Ekip
6

Şube
1

Ajans
10

Ekip
6

Ajans
25

Ekip
2

Şube
1

Ajans
45

Ekip
4

Ajans
24

Ekip
1